

Фараонов Георгій,
здобувач вищої освіти,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Голярдик Наталія,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психологої, педагогіки та соціально-економічних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Державна прикордонна служба України виконує складні та відповідальні завдання з охорони державного кордону, що потребує не лише фізичної витривалості, але й високого рівня психологічної готовності персоналу. Психологічне забезпечення відіграє важливу роль у підтримці морально-психологічного стану військовослужбовців, запобіганні стресу та професійному вигоранню.

Психологічна служба прикордонного відомства була створена у 2003 році наказом Державного комітету у справах охорони державного кордону України №340 «Про затвердження Концепції психологічного забезпечення діяльності Прикордонних військ України та Положення про психологічну службу Прикордонних військ України» [1].

Актуальність проблем психологічного характеру підтверджуються дослідження психологів органів ДПСУ, які проводилися з 2005 року під керівництвом О.М. Хайруліна. Їх результати показали, що певна частина персоналу потребує цілеспрямованої професійної психологічної допомоги на підставі наявності ознак професійної деформації, зокрема професійного вигорання, що може створювати проблеми в процесі службової діяльності та поза службою, негативно позначатись на ефективності службової діяльності та поведінці прикордонників [5].

Психологічне забезпечення діяльності особового складу ДПСУ – це система узгоджених, цілеспрямованих заходів, які ґрунтуються на досягненнях сучасної психологічної науки і провадяться для забезпечення ефективної оперативної службової і повсякденної діяльності особового складу, його психологічної готовності до виконання завдань за призначенням, збереження психічного здоров'я військовослужбовців, та членів їх сімей [1].

Комплектування посад психологів у органах ДПСУ здійснюється за рахунок отримання офіцерів-випускників ВНЗ України, призначення на посади цивільних працівників, а також шляхом додаткової фахової підготовки діючих офіцерів [1].

Безпосередньо НАДПСУ ім. Б. Хмельницького займається підготовкою особового складу за спеціальністю 053 Психологія. Під час навчання вивчають дисципліну «Психологічне забезпечення в Державній прикордонній службі України», яка спрямована на ознайомлення курсантів із методологією і методами професійної орієнтації, професійного психологічного відбору та формування в них базових знань, умінь і навичок із здійснення психологічного забезпечення. Ця дисципліна є обов'язковою для професійної підготовки майбутніх психологів.

Також здобувачі вищої освіти вивчають дисципліну «Морально-психологічне забезпечення в ДПСУ», метою якої є ознайомлення із сутністю, змістом, основними формами та методами управління персоналом прикордонних підрозділів; морально-психологічним забезпеченням прикордонних підрозділів, несення служби як одного із основних видів всебічного забезпечення ДПС, яка має на меті формування та підтримку у прикордонників високого морально-психологічного стану [2].

Загальний комплекс відомчих заходів психологічної допомоги прикордонникам включає такі напрями роботи, як психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності, психопрофілактична робота, професійно-психологічна підготовка, психологічно-консультативна допомога, психологічне забезпечення роботи з кадрами. Заступник директора Департаменту персоналу –начальник управління по роботі з персоналом полковник Сергій Демків зазначає, що з часу появи у відомстві психологічної служби нормативно-правова база з питань організації її діяльності досягла неабиякого прогресу. Всі керівні документи, що регламентують роботу психологів, зареєстровані в Мін'юсті, а психологічні методики вивчення особистості – нормативно затверджено та погоджено з Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи Міністерства освіти та науки України. Психологи працюють на всіх рівнях – від відділів прикордонної служби до Адміністрації ДПСУ. Структура психологічної служби включає 117 посад психологів, і майже 90% з них укомплектовано. При цьому, якщо 2004 року менше третини людей, призначених на ці посади, мали профільну освіту, то з 2010 року ці посади на 100% комплектуються саме фахівцями психологами, які мають відповідну освіту та достатній досвід практичної роботи [4].

Також повноцінно працює система професійно-психологічного відбору кандидатів на військову службу за контрактом. З 2006 року такий відбір

пройшли понад 14 тисяч кандидатів, з числа яких прийнято на службу 12500 громадян. Крім цього, заходи професійно-психологічного обстеження щороку проходять близько 500 абітурієнтів на навчання в НАДПСУ та близько 300 посадових осіб кадрового резерву й кандидатів для призначення на вищі посади [4].

Перспективи розвитку системи психологічного забезпечення є запровадження психотехнології управління службовою дисципліною, запобігання правопорушень корисливої спрямованості та втягування персоналу у протиправне середовище. Також введення у практичну діяльність психолога визначення індикаторів ризиків обману, схильності персоналу до вживання алкогольних і наркотичних речовин. Удосконалення науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення психологічної роботи [4].

Ефективне психологічне забезпечення в ДПСУ сприяє підвищенню рівня професійної готовності, зниженню рівня стресу та підтримці психічного здоров'я прикордонників. Впровадження комплексного підходу до психологічного супроводу дозволяє створити сприятливі умови для виконання службових обов'язків та збереження особистісного благополуччя військовослужбовців.

Список використаних джерел:

1. Психологічна служба : Підруч. / [В.Г. Панок (наук. ред.), А.Г. Обухівська, В.Д.Острова та ін.]. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с.
2. Силабус навчальної дисципліни вок 6.02 «Морально-психологічне забезпечення в ДПСУ» URL : <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/vok-6.02-moralno-psyhologichne-zabezpechennya-dpssu.pdf> (дата звернення 26.03.2025)
3. Силабус навчальної дисципліни оок 28 «Психологічне забезпечення в Державній прикордонній службі України» ОПП «Психологія» URL : <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/69ook-28-psyhologichne-zabezpechennya-v-derzhavnij-trykordonnij-sluzhbi-ukrayiny.pdf> (дата звернення 26.03.2025)
4. Ті, хто допоможе вам розкрити свій потенціал URL : <https://dpsu.gov.ua/ua/ti-hto-dopomozhe-vam-rozkriti-svij-potencial> (дата звернення 26.03.2025)
5. Хайрулін О.М. Психологія професійного вигорання військовослужбовців: [монографія] / Олег Михайлович Хайрулін; за наук. ред. А.В. Фурмана. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 220 с.